

N/R Aleksandra Popović, načelnice u Direktoratu za kulturno-umjetničko stvaralaštvo
aleksandra.popovic@mku.gov.me
Ministarstvo kulture i medija
Njegoševa 83
81250 Cetinje

Predlozi, sugestije i komentari na Nacrt sektorske analize

Osnovni zahtjev: Raspisivanje konkursa sa dvije tematske linije (LOT#1 i LOT#2) u oblasti kulture i umjetnosti za 2027. godinu

TEMA KONKURSA	PODRŠKA RAZVOJU NEZAVISNE KULTURNE SCENE
LOT #1	SNAŽNIJE ORGANIZACIJE, POVEZANIJI SEKTOR Osnaživanje NVO u kulturi i podrška jačanju strukovnih udruženja u kulturi
LOT #2	KULTURA ZA OTVORENO DRUŠTVO Kultura kao prostor različitosti, inovacija i dijaloga

UVOD

Na konsultativnom sastanku Ministarstva kulture i medija sa nevladinim organizacijama, održanom 28. septembra 2026. godine, predstavnici više organizacija nezavisne kulturne scene ukazali su na potrebu da konkurs u oblasti kulture i umjetnosti za 2027. godinu bude šire koncipiran i podijeljen na tematske konkursne linije. Takav model omogućio bi podršku različitim područjima djelovanja i stvarnim potrebama nevladinih organizacija u kulturi, umjesto ograničavanja cjelokupnog konkursa isključivo na strukovna udruženja.

Predlog je dodatno razmotren istoga dana na sastanku nevladinih organizacija koji je organizovao CRNVO na Cetinju. Učesnici sastanka ocijenili su da bi konkurs usmjeren na ciljeve i potrebe nezavisne kulturne scene primjerenije odgovorio raznolikosti civilnog sektora u kulturi od modela predloženog Nacrtom sektorske analize.

Ovakav predlog neposredno se oslanja na Nacionalni program razvoja kulture 2023–2027. U okviru Strateškog cilja 2, operativnog cilja 2.1 i mjere 2.1.1 „Reorganizacija konkursa i konkursne procedure”, kao posebna aktivnost predviđena je „podjela konkursa za nevladine organizacije na više konkursnih linija u skladu sa sektorskim analizama”.

Predlaganjem dvije sadržinski različite konkursne linije ne odstupa se, dakle, od utvrđene kulturne politike Ministarstva, već se predlaže konkretan način sprovođenja obaveze već sadržane u Nacionalnom programu razvoja kulture.

Praksa drugih resora državne uprave potvrđuje opravdanost tematskog razdvajanja podrške nevladinim organizacijama. Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija raspisalo je, primjera radi, tokom 2026. godine tri posebna tematska konkursa za finansiranje projekata i programa NVO: „Nauka nas spaja”, „Učimo cijelog života” i „Socijalna inkluzija – temelj ravnopravnog društva”. Ovaj primjer pokazuje da je, u okviru važećeg sistema finansiranja NVO, moguće podršku organizovati kroz više jasno profilisanih tematskih cjelina, umjesto svođenja cjelokupne oblasti na jednu ciljnu grupu ili temu.

Obrazloženje osnovnog zahtjeva

U Nacrtu sektorske analize Ministarstvo kulture i medija poziva se na više analitičkih, strateških i normativnih dokumenata kao osnov za određivanje prioritetne oblasti i teme konkursa za 2027. godinu. Međutim, iz sadržaja navedenih dokumenata ne proizlazi zaključak da strukovna udruženja predstavljaju jedini ili dominantni prioritet razvoja nevladinog sektora u kulturi.

Strukovna udruženja jesu važan dio kulturnog sistema i opravdano je obezbijediti podršku njihovom radu. Ipak, Nacrt sektorske analize ne sadrži uporednu procjenu potreba različitih djelova nezavisne kulturne scene, niti navodi kriterijume na osnovu kojih je odlučeno da cjelokupan konkurs ponovo bude usmjeren samo na ovu grupu organizacija. Takođe, nijesu predstavljeni rezultati prethodne podrške strukovnim udruženjima niti je objašnjeno zbog čega je isti prioritet potrebno zadržati kao isključivi fokus konkursa za 2027. godinu.

Ovo pitanje posebno je važno imajući u vidu nedostatak kontinuiteta u finansiranju projekata i programa NVO u kulturi. U periodu od 2021. do 2026. godine postupak finansiranja sproveden je do donošenja konačne odluke o raspodjeli sredstava u samo dvije godine, dok su realizovani konkursi bili tematski ograničeni na pojedine djelove sektora. U takvim okolnostima, ponovno usmjeravanje cjelokupnog konkursa na jednu grupu organizacija značilo bi da veliki dio nezavisne kulturne scene ni 2027. godine neće imati pristup ovom obliku podrške.

Zbog toga je potrebno da konačna sektorska analiza:

1. prikaže kriterijume na osnovu kojih su upoređene potrebe različitih kategorija NVO u kulturi;
2. predstavi rezultate konkursa prethodno namijenjenog strukovnim udruženjima;
3. obrazloži zbog čega bi strukovna udruženja i 2027. godine bila jedini prihvatljivi korisnici;
4. razmotri podjelu konkursa na više tematskih linija, u skladu sa preporukama iz Nacionalnim programom razvoja kulture 2023–2027.

Pregled dokumenata na koje se poziva sektorska analiza

U dijelu 2.1 Nacrta sektorske analize navedene su analize, istraživanja i studije koje predstavljaju osnov za određivanje prioritetnih oblasti i tema konkursa. U dijelu 2.2 navedeni su strateški i normativni dokumenti na kojima Ministarstvo zasniva procjenu značaja i opravdanosti izabranih prioriteta.

Za ocjenu opravdanosti predloženog konkursa posebno su relevantni:

- Analiza vaninstitucionalne kulturne scene Crne Gore;
- Nacionalni program razvoja kulture 2023–2027;
- Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine;
- Analiza institucionalnog sistema kulture Crne Gore;
- Zakon o kulturi itd.

Navedeni dokumenti razmotreni su sa stanovišta dva pitanja: da li njihovi nalazi opravdavaju da strukovna udruženja budu jedini korisnici konkursa za 2027. godinu i da li takvo ograničenje odgovara ukupnim potrebama nevladinog sektora u kulturi.

Analiza vaninstitucionalne kulturne scene Crne Gore

Analiza vaninstitucionalne kulturne scene Crne Gore objavljena je kao Prilog 2 uz Nacrt Nacionalnog programa razvoja kulture 2023–2027.¹ Analiza kao ključne probleme nezavisne kulturne scene prepoznaje nestabilno i pretežno projektno finansiranje, nedostatak prostora za rad i nedovoljno razvijenu komunikaciju sa donosiocima odluka. Oslanjanje organizacija na pojedinačne projekte otežava kontinuitet programa, razvoj organizacionih kapaciteta i dugoročnije planiranje.

Analiza nezavisnu kulturnu scenu opisuje kao nedovoljno povezanu i atomizovanu. Kao jedan od odgovora na taj problem predlaže se povezivanje organizacija u mreže koje bi omogućile razmjenu znanja, razvoj kapaciteta, zajedničko djelovanje i snažniji dijalog sa institucijama. Istovremeno su prepoznate potrebe za unapređenjem pripreme i upravljanja projektima, praćenjem savremenih kulturnih praksi i većim korišćenjem digitalnih modela djelovanja.

Kada je riječ o programskim prioritetima anketiranih organizacija, 53,5% njih navelo je zaštitu i unapređenje kulturne baštine, dok je 26,8% navelo razvoj savremene kulturne produkcije.² Strukovna udruženja prepoznata su kao važna za očuvanje i unapređenje profesionalnih standarda, ali ih Analiza ne određuje kao jedini niti dominantni prioritet razvoja nezavisne kulturne scene.

¹ Ministarstvo kulture i medija, *Analiza vaninstitucionalne kulturne scene Crne Gore*, Prilog 2 uz Nacrt Nacionalnog programa razvoja kulture 2023–2027, objavljeno 31. marta 2023. godine na zvaničnoj internet stranici Vlade Crne Gore.

² Isto.

Nalazi ovog dokumenta, prema tome, opravdavaju podršku strukovnim udruženjima, ali istovremeno ukazuju na znatno širi skup potreba: stabilnije djelovanje NVO, razvoj organizacionih kapaciteta, umrežavanje, savremenu kulturnu produkciju, kulturnu baštinu, digitalizaciju i unapređenje saradnje sa institucijama. Zbog toga se na ovoj Analizi ne može zasnovati odluka da cjelokupan konkurs za 2027. godinu bude dostupan isključivo strukovnim udruženjima.

Nacionalni program razvoja kulture 2023–2027.

Nacionalni program razvoja kulture 2023–2027. godine, u okviru Strateškog cilja 2, prepoznaje potrebu za osnaživanjem vaninstitucionalnog sektora kulture, unapređenjem međusektorske, međuresorne i međunarodne saradnje, kao i razvojem kulturnih potreba i publike.³

Za utvrđivanje prioriteta konkursa namijenjenih nevladinim organizacijama naročito su relevantne mjere 2.1.1, 2.1.2, 2.1.3. i 2.1.4, koje se odnose na reorganizaciju konkursa, unapređenje položaja strukovnih udruženja, razvoj sistema vrednovanja i evidencije nezavisnog sektora te unapređenje komunikacije i saradnje sa nezavisnom kulturnom scenom. Relevantne su i mjere 2.4.1. i 2.4.2, usmjerene na istraživanje kulturnih potreba građana i stvaranje povoljnog ambijenta za razvoj publike.⁴

Iz navedenog proizlazi da Nacionalni program ne svodi potrebe nevladinog sektora u kulturi samo na unapređenje položaja strukovnih udruženja. Naprotiv, on prepoznaje širi krug problema: nestabilno i nedovoljno prilagođeno finansiranje, nedostatak podataka i evidencija o nezavisnoj sceni, nedovoljnu povezanost organizacija, slabu komunikaciju sa institucijama, nedovoljno razvijene modele saradnje i potrebu za sistemskim razvojem publike.

Javni konkurs Ministarstva kulture i medija iz 2025. godine formalno se pozivao na mjere 2.1.2, 2.1.3. i 2.1.4. Nacionalnog programa. Međutim, pravo učešća bilo je ograničeno na nevladine organizacije koje imaju status strukovnog udruženja umjetnika ili stručnjaka u kulturi. Time su mjere koje se odnose na unapređenje položaja nezavisnog sektora i saradnju sa nezavisnom scenom praktično sprovedene kroz podršku samo jednoj kategoriji organizacija.⁵

U Nacrtu sektorske analize za 2027. godinu ponovo se predlaže fokusiranje konkursa isključivo na strukovna udruženja. Takav izbor nije praćen obrazloženjem zasnovanim na uporednoj procjeni potreba cjelokupnog nevladinog sektora u kulturi. Nacrt ne pokazuje zbog čega su potrebe strukovnih udruženja i dalje procijenjene kao jedini ili pretežni prioritet, niti sadrži analizu rezultata podrške dodijeljene ovim udruženjima u prethodnom konkursnom ciklusu.

Prema odluci Ministarstva o raspodjeli sredstava po konkursu iz 2025. godine, programima strukovnih udruženja dodijeljeno je ukupno 410.346,18 eura.⁶ Prije ponavljanja istog modela bilo bi potrebno utvrditi kakvi su rezultati ostvareni tim sredstvima, koje potrebe strukovnih udruženja i dalje nijesu

³ Ministarstvo kulture i medija, Nacionalni program razvoja kulture 2023–2027, Strateški cilj 2, str. 67–68, zvanični document.

⁴ Isto, mjere 2.1.1–2.1.4, str. 83–85, i mjere 2.4.1–2.4.2, str. 89–90.

⁵ Ministarstvo kulture i medija, „Javni konkurs – Jačanje strukovnih udruženja u kulturi“, objavljen 7. aprila 2025, zvanična stranica konkursa

⁶ Ministarstvo kulture i medija, „Odluka o raspodjeli sredstava za finansiranje programa nevladinih organizacija“, zvanična stranica.

riješene, kao i kakav je položaj ostalih nevladinih organizacija koje stvaraju i realizuju kulturne programe, ali nemaju status strukovnog udruženja.

Posebno treba imati u vidu da mjera 2.1.1. Nacionalnog programa izričito predviđa reorganizaciju konkursa i podjelu konkursa za nevladine organizacije na više konkursnih linija, u skladu sa sektorskim analizama. Zbog toga predlog za uspostavljanje dvije tematske linije ne predstavlja odstupanje od Nacionalnog programa, već način njegove neposrednije i potpunije primjene:

- Lot 1 – Snažnije organizacije, povezaniji sektor, koji bi obuhvatio institucionalno jačanje nevladinih organizacija, razvoj njihovih kapaciteta, umrežavanje i podršku strukovnim udruženjima;
- Lot 2 – Kultura za otvoreno društvo, koji bi podržao kulturne i umjetničke programe usmjerene na razvoj publike, dostupnost i decentralizaciju kulture, kulturnu raznolikost, inovacije, dijalog i uključivanje nedovoljno zastupljenih društvenih grupa.

Nacionalni program razvoja kulture, dakle, daje osnov za posebnu podršku strukovnim udruženjima, ali ne opravdava da ona dvije konkursne godine budu jedini korisnički i tematski fokus konkursa namijenjenog nevladinim organizacijama u kulturi. Svođenje cjelokupne podrške na jednu vrstu organizacija nije u skladu sa širinom problema, ciljeva i mjera koje je samo Ministarstvo utvrdilo Nacionalnim programom.

Zato predlažemo da se sektorska analiza izmijeni i da se konkurs za 2027. godinu organizuje kroz najmanje dvije jasno razdvojene tematske linije. Time bi se istovremeno sačuvala opravdana podrška strukovnim udruženjima i omogućio ravnopravan pristup ostalim nevladinim organizacijama koje kontinuirano stvaraju kulturne sadržaje i doprinose ostvarivanju javnog interesa u kulturi.

Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine

U poglavlju 2.2. Nacrta sektorske analize Ministarstvo se poziva na mjeru 2.6.2. Nacionalne strategije održivog razvoja do 2030. godine, koja predviđa uspostavljanje modernog i efikasnog sistema kreiranja i prezentovanja kulturnih djelatnosti, unapređenje statusa umjetnika i stvaralaca te širenje i edukaciju publike.⁷

Navedena mjera jeste relevantna, ali ona nije jedina, niti je za predmet planiranog konkursa nužno najneposrednija. Nacionalna strategija sadrži i mjere 2.6.3. i 2.6.4, koje se direktno odnose na neformalne, alternativne i savremene kulturne prakse, kulturnu raznolikost, nove kulturne platforme i uključivanje društvenih grupa čije je učešće u kulturi nedovoljno zastupljeno. Izostavljanje ovih mjera iz sektorske analize sužava strateški okvir na kojem bi trebalo da bude zasnovan izbor prioriteta konkursa.

Mjera 2.6.3. glasi: „Jačati neformalne, amaterske, alternativne, savremene kulturne prakse, kao i kulturne industrije u Crnoj Gori“. U okviru nje, podmjera 2.6.3.2. izričito predviđa povećanje broja projekata neformalnih kulturnih aktera, dok se kao očekivani rezultat navodi znatno veće učešće neformalnih kulturnih sadržaja u ukupnoj kulturnoj ponudi.⁸

⁷ Vlada Crne Gore, Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine, Podgorica, jul 2016, mjera 2.6.2, str. 292–293. Zvanični document.

⁸ Isto, mjera 2.6.3. i podmjera 2.6.3.2, str. 294.

Ova odredba je neposredno relevantna za nezavisnu kulturnu scenu. Nezavisne organizacije i neformalni akteri često djeluju izvan sistema javnih ustanova, razvijaju savremene i eksperimentalne umjetničke prakse, otvaraju prostor za nove ideje i metode rada i proizvode kulturne sadržaje koji nijesu dovoljno zastupljeni u institucionalnim programima. Zato se njihov položaj i doprinos ne mogu adekvatno sagledati kroz konkurs ograničen isključivo na strukovna udruženja.

Za utvrđivanje tema konkursa značajna je i mjera 2.6.4, koja predviđa podsticanje kulturne raznolikosti kroz osnaživanje kulturnog djelovanja mladih, žena, starijih osoba, LGBT osoba, osoba sa invaliditetom i drugih društvenih grupa, kao i stvaranje tolerantnog i nediskriminatorskog kulturnog ambijenta.⁹

U okviru ove mjere posebno su relevantne sljedeće podmjere:

- podmjera 2.6.4.1, koja predviđa osnaživanje kulture mladih i obezbjeđivanje prostora za njihovo djelovanje, naročito na lokalnom nivou;
- podmjera 2.6.4.2, koja se odnosi na stvaranje uslova za aktivno bavljenje žena kulturom i unapređivanje rodne ravnopravnosti posredstvom kulture;
- podmjera 2.6.4.3, koja predviđa omogućavanje aktivnog učešća starijih osoba u kulturnom životu;
- podmjera 2.6.4.4, koja zahtijeva stvaranje uslova da osobe sa invaliditetom iskažu svoje kreativne, umjetničke i intelektualne potencijale i imaju pristup kulturnim manifestacijama;
- podmjera 2.6.4.5, koja predviđa stvaranje otvorenog ambijenta za kulturnu raznolikost, kreativne eksperimente, nove ideje i nove kulturne platforme koje afirmišu vrijednosti slobodnog društva, ustavne vrijednosti, evropski identitet Crne Gore, ljudska prava i vidljivost LGBT zajednice.¹⁰

Navedeni ciljevi ne mogu se ostvarivati samo institucionalnim jačanjem strukovnih udruženja. Za njihovo sprovođenje potrebne su nevladine organizacije različitih profila: organizacije koje se bave savremenom umjetnošću, kulturom mladih, razvojem publike, ljudskim pravima, rodnom ravnopravnošću, inkluzijom osoba sa invaliditetom, decentralizacijom kulture i drugim oblicima društveno angažovanog kulturnog djelovanja.

Nacionalna strategija održivog razvoja, dakle, ne daje osnov da se podrška nevladinom sektoru u kulturi svede isključivo na strukovna udruženja. Naprotiv, ona izričito zahtijeva povećanje broja projekata neformalnih kulturnih aktera, jačanje alternativnih i savremenih kulturnih praksi, podsticanje kulturne raznolikosti i razvoj novih kulturnih platformi.

Zbog toga je selektivno pozivanje samo na mjeru 2.6.2. nedovoljno za obrazlaganje predložene teme konkursa. U konačnoj sektorskoj analizi moraju biti razmotrene i mjere 2.6.3. i 2.6.4, a njihov sadržaj pretočen u posebnu konkursnu liniju otvorenu za nevladine organizacije koje razvijaju savremene, inovativne, inkluzivne i društveno angažovane kulturne programe.

To je dodatno strateško opravdanje za predloženi Lot 2 – „Kultura za otvoreno društvo“, koji bi obuhvatio projekte kulturne raznolikosti, razvoja publike, društvene uključenosti, kreativnih eksperimenata, novih kulturnih praksi i ravnopravnog učešća različitih društvenih grupa u kulturi.

⁹ Isto, mjera 2.6.4, str. 294.

¹⁰ Isto, podmjere 2.6.4.1–2.6.4.5, str. 294.

Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine predstavlja sveobuhvatan dokument koji prepoznaje ključne principe na kojima počiva nezavisna kulturna scena. Strategija prepoznaje značaj strukovnih udruženja, ali ih ne određuje kao privilegovane niti kao jedine nosioce kulturnog razvoja.

Strukovna udruženja obuhvaćena su mjerom 2.6.2, ali Strategija istovremeno utvrđuje mjere 2.6.3. i 2.6.4, koje su od neposrednog značaja za razvoj nezavisne kulturne scene, a koje Nacrt sektorske analize ne razmatra. Tim mjerama predviđaju se jačanje neformalnih, amaterskih, alternativnih i savremenih kulturnih praksi, povećanje broja projekata neformalnih kulturnih aktera, podsticanje kulturne raznolikosti i stvaranje uslova za aktivno učešće nedovoljno zastupljenih društvenih grupa u kulturnom životu.¹¹

Iz Nacionalne strategije, dakle, ne proizlazi opravdanje da se konkurs namijenjen nevladinim organizacijama usmjeri isključivo na strukovna udruženja. Naprotiv, Strategija zahtijeva širi razvojni pristup: jačanje, povezivanje i programsko diversifikovanje cjelokupnog kulturnog ekosistema, uključujući organizacije i aktere koji djeluju izvan institucionalnog sistema.

Zato se selektivnim pozivanjem samo na mjeru 2.6.2. ne može valjano obrazložiti predloženo ograničavanje konkursa. Pri utvrđivanju njegovih prioriteta Ministarstvo mora uzeti u obzir i mjere 2.6.3. i 2.6.4. te omogućiti učešće različitim nevladinim organizacijama koje doprinose savremenoj kulturnoj produkciji, kulturnoj raznolikosti, razvoju publike, društvenoj uključenosti i dostupnosti kulture.

Analiza institucionalnog sistema kulture Crne Gore

Analiza institucionalnog sistema kulture Crne Gore prvenstveno je usmjerena na organizaciju, kapacitete i probleme državnih i lokalnih ustanova kulture. Nezavisni kulturni sektor razmatra se u znatno manjem obimu, uglavnom kroz njegov odnos sa Ministarstvom kulture i medija i lokalnim samoupravama.¹²

U dokumentu se navodi da nevladine organizacije predstavljaju značajan dio vaninstitucionalnog sistema kulture, ali da se u velikoj mjeri oslanjaju na konkurse Ministarstva kulture i medija. Ukazuje se i na očekivanje nevladinih organizacija da Ministarstvo pokrene jasnije uređivanje njihovog položaja u okviru civilnog društva, kao i na značaj njegove uloge u razvoju nezavisnog kulturnog sektora.¹³

Analiza istovremeno konstatuje da konkurs Ministarstva namijenjen nevladinim organizacijama nije kontinuiran ni redovan, jer kultura ne mora svake godine biti utvrđena kao prioritarna oblast za finansiranje prema Zakonu o nevladinim organizacijama. Ovaj nalaz je posebno značajan jer potvrđuje da NVO u kulturi nemaju stabilan i predvidljiv sistem državne podrške.¹⁴

Na lokalnom nivou prepoznata je potreba za poboljšanjem uslova rada civilnog sektora u kulturi, naročito kroz veća finansijska izdvajanja i obezbjeđivanje prostora za rad. Istovremeno se od nevladinih organizacija očekuju kvalitetniji i inovativniji programi, kao i unapređenje kapaciteta za pripremu

¹¹ Vlada Crne Gore, Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine, Podgorica, jul 2016, mjere 2.6.2, 2.6.3. i 2.6.4, str. 292–294.

¹² Ministarstvo kulture i medija, *Analiza institucionalnog sistema kulture Crne Gore*, Prilog 1 uz Nacrt Nacionalnog programa razvoja kulture 2023–2027, posebno poglavlja 1–3, objavljeno 31. marta 2023. godine.

¹³ Isto, poglavlje 1, dio posvećen položaju i ulozi Ministarstva kulture i medija.

¹⁴ Isto, poglavlje 1, dio o konkursima Ministarstva kulture i medija i finansiranju nevladinih organizacija.

projektnih prijava.¹⁵ Međutim, zahtjev za kvalitetnijim programima nije održiv bez odgovarajuće finansijske, prostorne i razvojne podrške organizacijama koje te programe treba da osmisle i realizuju.

Kada je riječ o strukovnim udruženjima, dokument ih ne obrađuje kao poseban segment nezavisne kulturne scene niti pruža analizu njihovog broja, strukture, kapaciteta, programa i potreba. Strukovna udruženja izričito se pominju u dijelu koji se odnosi na kinematografiju, kroz ocjenu da treba da „ojačaju i obogate svoje aktivnosti u cilju unapređenja filmske industrije u Crnoj Gori“.¹⁶ Ova pojedinačna preporuka nije dovoljna da se iz nje izvede zaključak da strukovna udruženja predstavljaju dominantan problem ili prioritet cjelokupnog nevladinog sektora u kulturi.

Zaključak u vezi sa Analizom institucionalnog sistema kulture Crne Gore

Analiza institucionalnog sistema kulture potvrđuje da nevladine organizacije imaju važno mjesto u kulturnom sistemu, ali i da djeluju u uslovima neredovnog finansiranja, nedovoljnih sredstava, nedostatka prostora i potrebe za razvojem organizacionih i programskih kapaciteta.

Nasuprot tome, dokument ne sadrži nalaze koji bi pokazali da su potrebe strukovnih udruženja sistemski značajnije ili hitnije od potreba ostalih nevladinih organizacija u kulturi. Strukovna udruženja pominju se ograničeno, bez posebnog istraživanja njihovog položaja i bez podataka na osnovu kojih bi bilo moguće opravdati njihovo ponovno izdvajanje kao jedine ciljne grupe konkursa.

Prema tome, Analiza institucionalnog sistema kulture ne pruža činjeničnu osnovu za konkurs ograničen isključivo na strukovna udruženja. Njeni nalazi prije opravdavaju šire postavljen konkurs kojim bi se podržali različiti segmenti nezavisne kulturne scene: razvoj organizacionih kapaciteta, stabilnije programsko djelovanje, unapređenje kvaliteta kulturnih sadržaja, umrežavanje, saradnja sa ustanovama kulture i obezbjeđivanje uslova za rad.

Ukoliko Ministarstvo ovu analizu koristi kao osnov za izbor prioriteta konkursa, onda mora uzeti u obzir sve njene relevantne nalaze, a ne samo izdvojenu preporuku koja se odnosi na strukovna udruženja u jednoj oblasti kulture. U suprotnom, riječ je o selektivnom korišćenju dokumenta koje ne odgovara njegovom stvarnom sadržaju.

Osvrt na kontinuitet konkursa i finansiranje NVO u kulturi u periodu 2021–2026.

Prilikom razmatranja Nacrta sektorske analize za 2027. godinu neophodno je uzeti u obzir iskustva iz prethodnog perioda, posebno kontinuitet sprovođenja posebnog postupka finansiranja projekata i programa nevladinih organizacija u oblasti kulture.

Pregled javno dostupnih podataka pokazuje da je u pet završenih godina, od 2021. do 2025, konkursni postupak okončan donošenjem odluke o raspodjeli sredstava samo 2023. i 2025. godine. Za 2021. godinu bio je raspisan konkurs „Kultura za sve“, za koji je bilo opredijeljeno 330.000 eura, ali u javno dostupnoj

¹⁵ Isto, poglavlje 3.2. „Problemi i potrebe na nivou lokalnih samouprava“.

¹⁶ Isto, poglavlje 2.1. „Status i okvir realizacije djelatnosti“, dio koji se odnosi na Filmski centar Crne Gore. Dokument je dostupan kao Prilog 1 uz javnu raspravu o Nacrtu Nacionalnog programa razvoja kulture 2023–2027.

dokumentaciji nije pronađena konačna odluka o raspodjeli sredstava.¹⁷ Za 2022. i 2024. godinu nijesu pronađeni ni poseban konkurs Ministarstva za finansiranje projekata NVO u oblasti kulture ni odluka o raspodjeli sredstava.

Konkursni postupak sproveden je 2023. godine kroz konkurs „Kultura spaja: od amatera do profesionalaca“. Konkursom je za raspodjelu bilo predviđeno 421.171,77 eura, dok je konačnom odlukom raspodijeljeno 421.095,68 eura za 23 projekta nevladinih organizacija.¹⁸

U 2025. godini raspisan je konkurs „Jačanje strukovnih udruženja u kulturi“, za koji je bilo opredijeljeno 410.346,18 eura. Konačnom odlukom od 28. novembra 2025. godine raspodijeljeno je 350.575 eura za 12 programa strukovnih udruženja.¹⁹ Zato se u analizi mora jasno razlikovati iznos opredijeljen konkursom od iznosa koji je stvarno raspodijeljen.

Prema pregledu javno dostupnih podataka izvršenom zaključno sa 7. oktobrom 2026. godine, za 2026. godinu nije pronađen objavljen konkurs Ministarstva kulture i medija za finansiranje projekata i programa NVO u oblasti kulture, niti odluka o raspodjeli sredstava po tom osnovu.

Godina	Status postupka	Opredijeljeno konkursom	Raspodijeljeno odlukom
2021.	Konkurs „Kultura za sve“ raspisan; konačna odluka nije pronađena u javno dostupnoj dokumentaciji	330.000,00 EUR	Nije utvrđeno
2022.	Konkurs i odluka nijesu pronađeni u javno dostupnoj dokumentaciji	—	—
2023.	Konkurs i raspodjela realizovani	421.171,77 EUR	421.095,68 EUR
2024.	Konkurs i odluka nijesu pronađeni u javno dostupnoj dokumentaciji	—	—
2025.	Konkurs i raspodjela realizovani	410.346,18 EUR	350.575,00 EUR
2026.	Do 7. oktobra 2026. konkurs i odluka nijesu pronađeni u javno dostupnoj dokumentaciji	—	—

¹⁷ Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta, „Javni konkurs za NVO – Kultura za sve“, objavljen 10. novembra 2021. godine. Konkursom je za raspodjelu bilo opredijeljeno 330.000 eura

¹⁸ Ministarstvo kulture i medija, „Javni konkurs za finansiranje projekata/programa NVO – Kultura spaja: od amatera do profesionalaca“, 21. jul 2023; Odluka o raspodjeli sredstava nevladinim organizacijama za projekte u oblastima kulture i umjetnosti, 15. decembar 2023. Konkursom je bilo predviđeno 421.171,77 eura, a odlukom je raspodijeljeno 421.095,68 eura

¹⁹ Ministarstvo kulture i medija, „Javni konkurs – Jačanje strukovnih udruženja u kulturi“, 7. april 2025; Odluka o raspodjeli sredstava za finansiranje programa nevladinih organizacija, 28. novembar 2025. Konkursom je bilo opredijeljeno 410.346,18 eura, dok je odlukom raspodijeljeno 350.575 eura za 12 programa. Jačanje strukovnih udruženja u kulturi.

Ovi podaci pokazuju da problem nije samo izbor teme konkursa, već i izostanak stabilnog, redovnog i predvidljivog sistema finansiranja NVO u kulturi. Kada se konkurs ne raspisuje svake godine ili se raspisani postupak ne završi odlukom, nevladine organizacije ne mogu dugoročno planirati programe, zadržavati saradnike, razvijati publiku niti obezbijediti kontinuitet kulturne produkcije.

Treba, međutim, izbjeći tvrdnju da su svi sprovedeni konkursi bili isključivo usmjereni na amatersku djelatnost i strukovna udruženja, jer ona nije potpuno tačna. Konkurs iz 2021. godine bio je šire postavljen i odnosio se na različite organizacije, oblasti i ciljne grupe, ali postupak, prema dostupnim podacima, nije okončan. Konkurs iz 2023. godine obuhvatao je amatersko i profesionalno kulturno djelovanje, dok je konkurs iz 2025. godine pravo učešća ograničio na strukovna udruženja.

Problem se, dakle, ogleda u dvije povezane pojave:

- konkursi za NVO u kulturi nijesu sprovedeni redovno i kontinuirano;
- kada je konkurs 2025. godine sproveden, cjelokupan raspoloživi instrument podrške bio je ograničen na samo jednu kategoriju organizacija.

Zbog višegodišnjih prekida u finansiranju i činjenice da je posljednji završeni konkurs bio dostupan isključivo strukovnim udruženjima, nema opravdanja da se i konkurs za 2027. godinu ponovo ograniči na istu ciljnu grupu. Takvo rješenje bi značilo da veliki dio nevladinih organizacija u kulturi godinama nema pristup posebnom konkursu resornog ministarstva, iako kontinuirano proizvodi kulturne sadržaje i doprinosi ostvarivanju javnog interesa.

Neredovnost konkursnih postupaka predstavlja sistemski problem kulturne politike, a ne samo administrativni propust. Zato Nacrt sektorske analize za 2027. godinu mora ponuditi model koji obezbjeđuje redovno godišnje raspisivanje konkursa, pravovremeno donošenje odluka i podršku različitim segmentima nezavisne kulturne scene.

Predloženo formiranje dvije konkursne linije omogućilo bi da se podrška strukovnim udruženjima nastavi, ali bez ponovnog isključivanja ostalih nevladinih organizacija koje realizuju kulturne i umjetničke programe. Time bi se ublažile posljedice višegodišnjeg diskontinuiteta i uspostavio pravedniji, raznovrsniji i predvidljiviji sistem podrške nezavisnoj kulturi.

Rizici postojećeg pristupa

Ograničavanje konkursne podrške isključivo na strukovna udruženja može proizvesti neželjene posljedice po razvoj nevladinog sektora u kulturi. Kada je pristup jedinom ili rijetkom izvoru finansiranja uslovljen pripadnošću određenoj organizacionoj kategoriji, postoji rizik da organizacije svoje statute, strukturu i formalno određenje prilagođavaju uslovima konkursa, umjesto da se razvijaju u skladu sa svojom misijom, programima i stvarnim potrebama kulturne scene.

Takav model može podstaći osnivanje novih strukovnih udruženja ili promjenu statuta postojećih organizacija prvenstveno radi sticanja formalnog prava na učešće. Time se ograničeni ljudski i organizacioni resursi usmjeravaju na administrativno prilagođavanje i kratkoročno obezbjeđivanje pristupa sredstvima, umjesto na unapređenje kvaliteta programa, profesionalizaciju rada, razvoj publike i dugoročnu održivost organizacija.

Ovo ne znači da je svako novo strukovno udruženje neopravdano niti da je promjena statuta sama po sebi sporna. Problem nastaje kada konkursni model stvara podsticaj da pravna forma i formalno određenje organizacije postanu važniji od kvaliteta, javnog značaja i rezultata njenog kulturnog djelovanja.

Dodatni rizik predstavlja fragmentacija nezavisne kulturne scene. Usmjeravanje podrške prema usko određenim strukovnim kategorijama može podstaći dalje razdvajanje organizacija prema pojedinačnim profesijama i disciplinama, umjesto njihovog povezivanja, zajedničkog djelovanja i razvoja interdisciplinarnih programa. To je naročito problematično u malom kulturnom sistemu, u kojem su saradnja, zajedničko korišćenje resursa i udruživanje stručnih kapaciteta nužni za održivost sektora.

Takav pristup može oslabiti i reprezentativnost strukovnih udruženja. Povećanje njihovog broja, podstaknuto prvenstveno dostupnošću konkursnih sredstava, ne mora značiti i veći broj aktivnih članova, viši nivo profesionalnih standarda ili snažniju zaštitu interesa struke. Naprotiv, može doći do usitnjavanja članstva, preklapanja nadležnosti i konkurencije među organizacijama koje zastupaju iste ili srodne profesionalne grupe.

Istovremeno, izvan sistema podrške ostaju interdisciplinarne i programski orijentisane nevladine organizacije koje ne predstavljaju jednu profesiju, ali kontinuirano realizuju festivale, izdavačke, književne, edukativne, istraživačke i participativne programe, razvijaju publiku i povezuju kulturu sa obrazovanjem, ljudskim pravima, socijalnom inkluzijom i lokalnim razvojem. Njihovo isključivanje ne može se opravdati samo činjenicom da nemaju status strukovnog udruženja.

Uspostavljanjem najmanje dvije konkursne linije spriječilo bi se administrativno preoblikovanje organizacija radi pristupa sredstvima, smanjio rizik od dalje fragmentacije sektora i omogućilo vrednovanje organizacija prema njihovoj stvarnoj ulozi, kvalitetu programa i doprinosu javnom interesu u kulturi.

Opšte napomene o utvrđivanju tema sadašnjeg i budućih konkursa

Pri kreiranju sadašnjih i budućih programa podrške nevladinim organizacijama u kulturi prednost treba dati pristupu zasnovanom na javnom interesu, programskim ciljevima i rezultatima koji se žele ostvariti, umjesto na unaprijed određenim kategorijama korisnika. Polazno pitanje treba da bude šta je potrebno razvijati i unaprijediti u kulturi, a ne kojoj unaprijed izabranoj vrsti organizacija treba dodijeliti sredstva.

Takav pristup omogućio bi učešće različitim akterima civilnog sektora: organizacijama koje se bave savremenom umjetnošću, kulturnom baštinom, književnošću i izdavaštvom, participativnim i edukativnim programima, amaterskim stvaralaštvom, razvojem publike, strukovnim djelovanjem i drugim oblastima kulture. Njihove prijave treba vrednovati prema tome koliko doprinose ciljevima konkursa, javnom interesu i potrebama zajednice, a ne prvenstveno prema formalnoj kategoriji kojoj organizacija pripada.

Nevladine organizacije u kulturi predstavljaju samostalne aktere civilnog društva. Njihova uloga nije samo realizacija pojedinačnih programa već i prepoznavanje potreba zajednice, razvoj novih kulturnih praksi, zastupanje nedovoljno vidljivih grupa i kritičko promišljanje kulturnih politika. Odnos Ministarstva prema njima zato treba da bude zasnovan na transparentnosti, ravnopravnom pristupu sredstvima i poštovanju njihove programske autonomije.

Financijska podrška iz javnih izvora podrazumijeva odgovornost korisnika za zakonito, namjensko i transparentno korišćenje sredstava. Ona, međutim, ne smije dovesti do narušavanja autonomije nevladinih organizacija niti do njihovog programskog prilagođavanja kratkoročnim institucionalnim prioritetima koji nijesu obrazloženi javnim interesom i relevantnim strateškim dokumentima.

Administrativna jednostavnost postupka ne može biti dovoljan razlog za ograničavanje kruga potencijalnih učesnika. Efikasnost konkursne procedure treba obezbijediti jasnim uslovima, kvalitetnim obrascima, stručnim ocjenjivanjem, odgovarajućim rokovima i funkcionalnim sistemom praćenja, a ne isključivanjem velikog dijela nevladinog sektora. Institucije treba da prilagode postupke ostvarivanju javnog interesa, a ne da obim javnog interesa prilagođavaju administrativnim kapacitetima.

Usmjeravanje cjelokupnog konkursa na jednu usko određenu kategoriju, bilo da je riječ o amaterskim organizacijama, strukovnim udruženjima ili nekoj drugoj grupi, može dodatno fragmentirati nezavisnu kulturnu scenu. Takav model podstiče organizacije da se razdvajaju prema formalnim kategorijama, umjesto da razvijaju interdisciplinarnu saradnju, zajedničke programe i dugoročna partnerstva.

Tematski oblikovan konkurs omogućava da organizacije različitih profila ponude različite odgovore na iste društvene i kulturne izazove. Time se podstiču programska raznovrsnost, inovativnost i konkurencija zasnovana na kvalitetu, a ne na organizacionom statusu podnosioca prijave.

Posebno je važno da konkurs ne podržava samo pojedinačne organizacije i njihove unutrašnje kapacitete već i partnerstva između različitih aktera. Dodatno vrednovanje interdisciplinarnih, međusektorskih i međuopštinskih partnerstava doprinijelo bi povezivanju nezavisne scene, razmjeni znanja i ravnomjernijoj dostupnosti kulturnih sadržaja.

Teme konkursa treba definisati na osnovu utvrđenih potreba kulturnog sektora, javnog interesa i strateških ciljeva, uz jasno određene očekivane rezultate i pokazatelje uspjeha. Pravo učešća treba omogućiti svim nevladinim organizacijama koje mogu dokazati relevantnost, iskustvo i kapacitet da tim ciljevima doprinesu.

Posebne potrebe strukovnih udruženja mogu se podržati kroz zasebnu konkursnu liniju, ali bez zatvaranja cjelokupnog konkursa za druge aktere. Takav model istovremeno omogućava ciljanu podršku strukovnim udruženjima, ravnopravni pristup javnim sredstvima i razvoj raznovrsne, povezane i održive nezavisne kulturne scene.

Predlog izmjene Nacrta sektorske analize

Predlažemo da konkurs za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u oblasti kulture za 2027. godinu nosi naziv:

PODRŠKA RAZVOJU NEZAVISNE KULTURNE SCENE

Predlažemo da se konkurs organizuje kroz dvije tematski i funkcionalno razdvojene konkursne linije:

Konkursna linija	Naziv i predmet podrške	Predloženi udio
Lot 1	Snažnije organizacije, povezaniji sektor – razvoj kapaciteta, održivosti, saradnje i umrežavanja NVO u kulturi, uključujući strukovna udruženja	50%
Lot 2	Kultura za otvoreno društvo – kulturna raznolikost, participacija, inovacije, interdisciplinarnost i društveni dijalog	50%
Ukupno		100% raspoloživih sredstava

Imajući u vidu višegodišnju neredovnost konkursa i proširivanje kruga ciljeva i potencijalnih korisnika, predlažemo da ukupan fond iznosi **700.000 eura**, odnosno po 350.000 eura za svaku konkursnu liniju. Ukoliko taj iznos nije moguće obezbijediti, cjelokupan raspoloživi budžet treba podijeliti između dvije linije, uz objavljivanje obrazloženja kriterijuma prema kojima je utvrđen iznos za svaku od njih.

Tačan iznos treba uskladiti sa Odlukom o utvrđivanju prioriternih oblasti od javnog interesa i visini sredstava za finansiranje projekata i programa NVO u 2027. godini i raspoloživim budžetom Ministarstva. Nedostatak sredstava ne treba rješavati ukidanjem jedne konkursne linije ili isključivanjem čitavih kategorija organizacija.

Lot 1: Snažnije organizacije, povezaniji sektor

Predmet podrške

Razvoj organizacionih i programskih kapaciteta nevladinih organizacija u kulturi, unapređenje njihove održivosti, podsticanje međusobnog povezivanja i podrška strukovnim udruženjima u obavljanju funkcija od šireg značaja za kulturni sektor.

Ministarstvo je u Nacrtu sektorske analize već prepoznalo određene potrebe strukovnih udruženja. Međutim, pošto je konkurs iz 2025. godine bio u cjelini posvećen njihovom organizacionom i programskom jačanju, konkursom za 2027. godinu ne treba jednostavno ponoviti iste aktivnosti. Podršku strukovnim udruženjima treba usmjeriti na mjerljive rezultate od značaja za njihove članove i sektor:

profesionalne standarde, zastupanje prava, saradnju, istraživanja, stručne evidencije, razmjenu znanja i zajedničke inicijative.

Ova linija istovremeno mora biti dostupna i drugim nevladinim organizacijama u kulturi koje nemaju status strukovnog udruženja.

Ciljevi

1. Jačanje organizacionih, stručnih i programskih kapaciteta NVO u kulturi.
2. Unapređenje održivosti i kvaliteta rada nezavisnih kulturnih aktera.
3. Mapiranje potreba, resursa i razvojnih potencijala nezavisne kulturne scene.
4. Podsticanje saradnje, umrežavanja i razmjene znanja.
5. Jačanje učešća NVO i strukovnih udruženja u oblikovanju kulturnih politika.
6. Unapređenje komunikacije i saradnje između civilnog, javnog i privatnog sektora u kulturi.

Prihvatljive aktivnosti

Prihvatljive aktivnosti mogu obuhvatiti, ali se ne moraju ograničiti na:

- programe stručnog usavršavanja u oblastima pripreme i upravljanja projektima, finansijskog upravljanja, prikupljanja sredstava, strateškog planiranja, komunikacija, digitalizacije, evaluacije i razvoja publike;
- izradu strateških i razvojnih planova organizacija, pod uslovom da su povezani sa konkretnim unapređenjem njihovog rada;
- istraživanje i mapiranje nezavisne kulturne scene, njenih aktera, programa, resursa, potreba i mogućnosti za saradnju;
- izradu preporuka za unapređenje pravnog, institucionalnog i finansijskog položaja NVO u kulturi;
- osnivanje i razvoj funkcionalnih mreža nezavisnih kulturnih aktera;
- razvoj zajedničkih baza podataka, digitalnih platformi, evidencija, stručnih resursa i modela razmjene znanja;
- programe povezivanja strukovnih udruženja sa srodnim organizacijama i ustanovama u zemlji i inostranstvu;
- izradu profesionalnih standarda, preporuka i stručnih analiza u pojedinim oblastima kulture;
- zajedničke programe NVO, strukovnih udruženja i javnih ustanova kulture;
- aktivnosti koje doprinose profesionalizaciji, povezivanju i dugoročnoj održivosti nezavisnog sektora.

Jednokratne interne obuke, izrada dokumenata bez plana njihove primjene i aktivnosti koje koriste isključivo rukovodstvu jedne organizacije ne bi trebalo da imaju prednost pri ocjenjivanju.

Partnerstva

Partnerstva treba dodatno vrednovati kada su sadržinski opravdana i kada partneri imaju jasno određene uloge. Ne treba propisivati obavezno partnerstvo za svaki projekat.

Za istraživanja, mapiranja, osnivanje mreža i projekte koji pretenduju da proizvode rezultate relevantne za cjelokupan sektor može se zahtijevati partnerstvo najmanje dvije organizacije. Obuke i drugi programi

razvoja kapaciteta treba, kada je to opravdano njihovom prirodom, otvoriti i za predstavnike drugih organizacija, a ne samo za zaposlene i članove podnosioca prijave.

Lot 2: Kultura za otvoreno društvo

Predmet podrške

Razvoj kulturnih i umjetničkih programa koji podstiču kulturnu raznolikost, učešće građana, društveni dijalog, kritičko mišljenje, inovacije i saradnju kulture sa drugim oblastima društvenog razvoja.

Ova konkursna linija ima uporište u mjerama 2.6.3. i 2.6.4. Nacionalne strategije održivog razvoja do 2030. godine, koje predviđaju jačanje neformalnih, alternativnih i savremenih kulturnih praksi, povećanje broja projekata neformalnih kulturnih aktera, podsticanje kulturne raznolikosti i stvaranje otvorenog ambijenta za nove ideje i kulturne platforme.

Predlog je saglasan i sa socijalnom dimenzijom Nove evropske agende za kulturu iz 2018. godine, koja naglašava doprinos kulture i kulturne raznolikosti društvenoj koheziji, blagostanju i aktivnom učešću građana.²⁰ Nova evropska agenda nije bila osnov za izradu NSOR-a iz 2016. godine, ali predstavlja dodatni evropski strateški okvir koji potvrđuje opravdanost ove konkursne linije.

Ciljevi

1. Podsticanje kulturne raznolikosti, društvenog dijaloga i aktivnog učešća građana u kulturi.
2. Razvoj inovativnih, eksperimentalnih i interdisciplinarnih kulturnih i umjetničkih praksi.
3. Povećanje dostupnosti kulturnih sadržaja različitim društvenim grupama.
4. Uključivanje lokalnih zajednica u stvaranje i tumačenje kulturnih sadržaja i baštine.
5. Povezivanje kulture sa obrazovanjem, ljudskim pravima, socijalnom inkluzijom, naukom, tehnologijom i lokalnim razvojem.
6. Razvoj nove publike, naročito među mladima i grupama koje imaju ograničen pristup kulturnim sadržajima.

Prihvatljive aktivnosti

Prihvatljive aktivnosti mogu obuhvatiti, ali se ne moraju ograničiti na:

- umjetničke i kulturne projekte koji otvaraju prostor za društveni dijalog, razmjenu različitih perspektiva i kritičko promišljanje savremenog crnogorskog društva;
- participativne projekte u kojima građani nijesu samo publika već aktivni učesnici u osmišljavanju i realizaciji sadržaja;
- inicijative koje uključuju lokalne zajednice u istraživanje, dokumentovanje, savremenu interpretaciju i predstavljanje kulturne baštine;
- interdisciplinarnе projekte koji povezuju književnost, pozorište, vizuelne umjetnosti, muziku, film, ples, digitalne medije i druge oblasti;
- kulturne programe koji se bave identitetom, pripadanjem, različitošću, ljudskim pravima, sjećanjem i odnosom prema baštini;

²⁰ Evropska komisija, *A New European Agenda for Culture*, COM(2018) 267 final, 22. maj 2018, odjeljak 4.1: „Socijalna dimenzija – korišćenje snage kulture i kulturne raznolikosti za društvenu koheziju i blagostanje“.

- programe kulture mladih i programe koje mladi osmišljavaju i realizuju;
- inkluzivne kulturne programe namijenjene osobama sa invaliditetom i drugim grupama koje nailaze na prepreke u pristupu kulturi;
- programe koji doprinose rodnoj ravnopravnosti i većoj vidljivosti stvaralaštva žena;
- projekte u manjim i nedovoljno razvijenim sredinama u kojima je kulturna ponuda ograničena;
- eksperimentalne i inovativne modele kulturne produkcije i predstavljanja;
- programe razvoja publike i unapređenja dostupnosti kulturnih sadržaja;
- druge kulturne i umjetničke inicijative koje razvijaju kulturu kao prostor kreativnosti, uključivanja, različitosti i društvene povezanosti.

Prihvatljivi podnosioci i učesnici

Neposredni podnosioci prijava treba da budu nevladine organizacije koje ispunjavaju uslove propisane Zakonom o nevladinim organizacijama i konkursom.

Strukovna udruženja, kulturno-umjetnička društva, amaterska udruženja i druge NVO u kulturi treba da imaju pravo učešća pod jednakim uslovima, u skladu sa ciljevima pojedine konkursne linije.

Neformalne grupe i pojedinci koji nemaju svojstvo pravnog lica ne mogu biti neposredni korisnici ako se konkurs sprovodi po Zakonu o nevladinim organizacijama, ali mogu biti uključeni kao ciljne grupe, saradnici i učesnici u projektima prihvatljivih podnosilaca.

Kriterijumi za ocjenjivanje

Pored zakonom propisanih kriterijuma, prilikom ocjenjivanja treba posebno vrednovati:

- relevantnost projekta za ciljeve konkursne linije;
- kvalitet i inovativnost predloženog programa;
- jasno definisane i mjerljive rezultate;
- realističnost plana aktivnosti i budžeta;
- iskustvo i kapacitet podnosioca i partnera;
- uključivanje ciljnih grupa i lokalnih zajednica;
- dostupnost sadržaja osobama sa invaliditetom;
- doprinos razvoju publike;
- kvalitet i opravdanost partnerstva;
- mogućnost primjene i održivosti rezultata nakon završetka projekta;
- teritorijalnu zastupljenost i realizaciju programa izvan najvećih kulturnih centara.

Završna preporuka

Predložene konkursne linije ne suprotstavljaju strukovna udruženja ostalim nevladinim organizacijama. One omogućavaju da se potrebe strukovnih udruženja podrže u okviru posebnog i jasno definisanog programskog cilja, a da se istovremeno ne isključe organizacije koje ostvaruju javni interes kroz kulturnu produkciju, razvoj publike, participativne programe, inovacije i društveno angažovano djelovanje.

Takva struktura konkursa bila bi usklađenija sa širinom potreba utvrđenih strateškim dokumentima, smanjila bi fragmentaciju nezavisne kulturne scene i omogućila da se javna sredstva dodjeljuju prema kvalitetu, relevantnosti i očekivanim rezultatima programa.

Zaštita integriteta konkursnog postupka

Bojazan da bi sredstva mogle dobiti organizacije koje nemaju stvarno iskustvo i rezultate u kulturi ne treba rješavati zatvaranjem konkursa za sve osim jedne vrste organizacija. Takav rizik treba otkloniti preciznim uslovima prihvatljivosti i kvalitetnim sistemom ocjenjivanja.

Od podnosilaca prijava treba zahtijevati da dokažu:

- da su kultura ili umjetnost utvrđene njihovim statutom kao oblasti djelovanja;
- da su u prethodnom periodu realizovali relevantne kulturne ili umjetničke programe;
- da raspolažu stručnim i organizacionim kapacitetima potrebnim za realizaciju predloženog projekta;
- da predloženi program neposredno doprinosi ciljevima konkretne konkursne linije;
- da su planirane aktivnosti, rezultati i budžet jasni, opravdani i međusobno usklađeni.

Integritet postupka potrebno je dodatno obezbijediti:

- izborom stručnih, nezavisnih i nepristrasnih procjenjivača;
- obaveznom prijavljivanjem i isključivanjem sukoba interesa;
- unaprijed objavljenim kriterijumima i bodovnim listama;
- ujednačenom primjenom kriterijuma prema svim podnosiocima;
- jasnim i pojedinačno obrazloženim ocjenama;
- objavljivanjem rang-liste, broja bodova i odluke o raspodjeli;
- djelotvornim postupkom podnošenja i razmatranja prigovora;
- praćenjem realizacije i objavljivanjem rezultata podržanih projekata.

Na taj način moguće je istovremeno zaštititi konkurs od prijava organizacija bez stvarnog uporišta u kulturi, obezbijediti ravnopravan pristup aktivnim NVO u kulturi i izabrati projekte koji kvalitetom, relevantnošću i očekivanim rezultatima najbolje odgovaraju potrebama kulturnog sektora.

Predloženi model ne umanjuje značaj strukovnih udruženja. On im obezbjeđuje mjesto u konkursu, ali istovremeno sprječava da podrška jednoj kategoriji organizacija postane zamjena za cjelovitu politiku razvoja nezavisne kulturne scene. Time bi Ministarstvo napravilo pomak od povremene i selektivne podrške prema redovnom, otvorenom i strateški utemeljenom sistemu finansiranja NVO u kulturi.

Zaključak

Predlaže se da Ministarstvo kulture i medija za 2027. godinu raspiše konkurs za nevladine organizacije pod nazivom **„Podrška razvoju nezavisne kulturne scene“**, organizovan kroz dvije tematski i funkcionalno razdvojene konkursne linije:

1. **„Snažnije organizacije, povezaniji sektor“** – podrška razvoju kapaciteta, održivosti, saradnje i umrežavanja nevladinih organizacija u kulturi, uključujući strukovna udruženja, kao i istraživanju potreba i razvojnih potencijala nezavisne kulturne scene;
2. **„Kultura za otvoreno društvo“** – podrška kulturnoj raznolikosti, društvenom dijalogu, participaciji građana, razvoju publike te inovativnim, eksperimentalnim i interdisciplinarnim praksama u kulturi, umjetnosti i savremenoj interpretaciji baštine.

Predlog je zasnovan na stavu da konkurs ne treba unaprijed ograničavati na jednu kategoriju organizacija, već ga **usmjeriti prema javnom interesu, potrebama kulturnog sektora i rezultatima koji se žele ostvariti**. Pravo učešća treba omogućiti različitim nevladinim organizacijama koje mogu dokazati da kontinuirano djeluju u kulturi i da posjeduju iskustvo i kapacitete relevantne za ciljeve konkursne linije.

Takav pristup ima uporište u analizama i strateškim dokumentima na koje se poziva i samo Ministarstvo. Ti dokumenti nezavisnu kulturnu scenu posmatraju znatno šire od strukovnih udruženja i **prepoznaju potrebu za razvojem savremenih, alternativnih i participativnih kulturnih praksi, kulturne raznolikosti, razvoja publike, međusektorske saradnje i povezivanja različitih aktera**.

Dodatno opravdanje predstavlja **neredovnost sprovođenja konkursa za NVO u kulturi** u prethodnom periodu. U takvim okolnostima ponovno ograničavanje konkursa na samo jednu kategoriju korisnika značilo bi produžavanje perioda u kojem veliki dio aktivnih organizacija u kulturi nema pristup posebnom instrumentu podrške resornog ministarstva.

Posebnu pažnju treba posvetiti podsticanju **sadržinski opravdanih partnerstava** između nevladinih organizacija, strukovnih udruženja, ustanova kulture, lokalnih zajednica i drugih relevantnih aktera. Partnerstva ne treba svoditi na formalni uslov, već ih vrednovati prema jasnoći podjele odgovornosti, zajedničkom doprinosu i rezultatima koji prevazilaze interese jedne organizacije.

Nadamo se da ćete ove komentare pažljivo razmotriti i imati ih u vidu u daljem postupanju.

Srdačno,

NVO Expeditio

Naziv udruženja

Datum: 7.10.2026.

EXPEDITIO

Center for Sustainable Spatial Development

Rakite IV Lamela I/pr
85330 Kotor
Montenegro

office@expeditio.org
www.expeditio.org